

1. Кримінальна поведінка осіб з ПТСР є придбаною, а не уродженою і пояснюється російською агресією.

2. Девіантні дії виникають і усвідомлюються в прошарках постраждалих від агресії РФ осіб, формуючи мотиви специфічного напрямку.

3. Кримінальна поведінка осіб з ПТСР не завжди пояснюється основними потребами, а диференційні асоціації мають змінний характер по частоті, тривалості, хронологічності, черговості, інтенсивності, силі емоційного впливу.

Список використаних джерел

1. Дмитренко Н. А. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності в збройних силах України: дис. докт. філософ: 081. Одеса, 2020. 165 с.

2. Іванцова Г. В. Система медико-психологічної підготовки військовослужбовців і членів їх сімей до надзвичайних ситуацій та їх реагування на наслідки: метод. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2009. 220 с.

3. Олійников Г. В. Психогеніта протиправна поведінка осіб із посттравматичними стресовими розладами, постраждалих у результаті антитерористичної операції. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017, № 2. С. 124–129.

4. Алексеевкова Д. Г. Личность в условиях психической депривации: монография. Москва, 2009. 96 с.

5. Олійников Г. В., Лень В. В., Балабко В. В. Психологічне підґрунтя формування посттравматичних розладів в осіб із зони антитерористичної операції, що можуть призводити до протиправної поведінки *Право і суспільство*. 2016. № 3. С. 158–165.

Примак Юлія Володимирівна,

кандидатка психологічних наук, доцентка, доцентка кафедри загальної, вікової та соціальної психології

Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Дерев'янка Світлана Петрівна,

кандидатка психологічних наук, доцентка,

доцентка кафедри загальної, вікової та соціальної психології

Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ЕНІГМАТИЧНИЙ ДИСКУРС:

КОГНІЦІЯ Й ВЕРБАЛІЗАЦІЯ УСПІШНОЇ ЛЮДИНИ

Повсякчасна рефлексія дослідника в психології, а точніше в науковій психології, – значуща умова розвитку як науки, так і її суб'єкта. Сучасна наукова психологія неабияк потребує введення якісно нових критеріїв виміру й аналізу результатів соціально-психологічних досліджень, визначення їхніх об'єктів і най-

перспективніших напрямів (від чого залежить обґрунтування застосування надійного сучасного психодіагностичного інструментарію й практичного характеру нових психологічних знань, достовірність висновків, верифікація існуючих теоретичних положень в конкретних емпіричних дослідженнях тощо).

У гуманітарній сфері наразі увиразнюється аксіологічний підхід, тому психологічний дескриптор є визначальним. Заразом ціннісне ставлення подвійне, позаяк містить психологічні індикатори у структурі й соціальні у функціоналі, чим регулюється індивідуальна й колективна життєдіяльність. Конструюючи реальність, ми й звертаємося до дискурс-аналізу. Водночас з великою ймовірністю матиме місце й її енігматична сторона (йдеться про непізнаність, непізнанаваність чи засекреченість характеристик інформації), чим породжує певну метаморфозу й штучне образотворення. Відтак дослідник має чітко увиразнити й зрозуміти міру узуальності або навпаки okazіональності досліджуваного феномена. Конструювання внутрішньої психічної реальності супроводжується визнанням зовнішньої соціальної реальності. Саме дискурсивні практики й соціальні взаємодії здатні послугувати тим, за рахунок чого людина змінюється, розвивається протягом усього свого життя. Водночас категорії є тими ментальними структурами, які керують діями людини, але й сама вона – результат певних дискурсів, продукувач наративів, агент культурного й соціального відтворення і змін.

У науковій психології наразі все частіше наголошується на тому, що ідентичності особистості стали особливо неконстантними, плинними, позаяк є результатом множини суперечливих дискурсів (С. Дерев'янка, О. Кочубейник, А. Скок, Ю. Примак, І. Ющенко). Тому актуальність представленого дослідження виявляється, з одного боку, у зростанні наукового інтересу до проблеми людини в сучасних умовах (зокрема й воєнних), а з другого, – у складності виявлення міри саме того сталого, що дозволить увиразнити основну істинну сутність досліджуваного ракурсу. Обґрунтування актуальності представлені проблеми було проведено на прикладі емпіричного дослідження уявлень молоді про успішну людину.

У дослідженні взяли участь 106 осіб, середній вік яких – 18 років (з них 56 осіб жіночої та 50 – чоловічої). У ньому застосо-

вано комплекс методик, що дає змогу отримати результати, які увиразнюють особливості уявлень про успішну людину. В якості дослідницького інструментарію були використані варіанти авторських методик: анкета й «Семантичний диференціал» (з інструкцією описати у запропонованих категоріях успішну людину (за заздалегідь проведеного пілотного дослідження і процедурою контент-аналізу), а також феномен успіху й завдання на найближчі п'ять років)).

У ході факторного аналізу було отримано п'ятифакторну структуру, що пояснювала 54,8 % загальної дисперсії. До першого фактору (внесок до загальної дисперсії 17,48 %) увійшли такі дескриптори як: «усміхнена» (факторне навантаження 0,575), «працьовита» (0,567), «сильна» (0,559), «з посадою» (0,529), «зі змістовним життям» (0,501), «відповідальна» (0,501), «популярна» (0,491), «моральна» (0,477), «добра» (0,469), «розумна» (0,459), «активна» (0,439), «яка кар'єрно зростає» (0,421), «серйозна» (0,416), «амбітна» (0,415), «впевнена» (0,4), що дозволило позначити цей фактор як «Позитивний емоційно-поведінковий наратив». Зазначимо, що цей параметр відображає цілком прийнятне уявлення про успішну людину з точки зору соціальності.

Другий фактор (11,80%) утворено такими характеристиками: «нещаслива» (0,637), «недостатня заробітна плата» (0,567), «сумна» (0,522), «зла» (0,473), «байдужа» (0,438), «песимістична» (0,423), що дало можливість позначити його як «Колізія, пов'язана з фінансовим неблагополуччям». Виявлене ми трактуємо як таке, що увиразнює місце і роль фінансового благополуччя у самопочутті, настрої сучасної людини, а також є свідченням наявності екстернального локус-контролю.

До третього фактору (11,17%) увійшли такі дескриптори: «робить, що хоче» (0,697), «оптимістична» (0,552), «безвідповідальна» (0,497), «мудра» (0,478), «комунікабельна» (0,477), «впевнена» (0,411), що дозволило позначити його як «Ілюзія безтурботності». Вважаємо, що певний максималізм-перенос в юнацькому віці цілком ще може мати місце навіть при описі успішної людини.

Четвертий фактор (7,31 %) наповнили змістом такі індикатори як: «лінива» (0,503), «кар'єрне зростання» (0,480), «пасивна» (0,471), який ми позначили як «Енігматичне кодування апа-

тій». З одного боку, мрії про успішне життя, кар'єру – узуальні за характером, а з другого – демонстрування апатичності, відсутності бажання особисто залучатися – свідчення певної незрозумілої й дивної метаморфозності.

До п'ятого фактору (7,11 %) увійшли такі вказівники: «масе змістовне життя» (0,635), «сильна» (0,431), «легковажна» (0,404), «комунікабельна», що увиразнило, як на нашу думку, назву «Спорадичні спроби стабілізації вектору самоконтролю в житті молоді людини». Це дозволяє нам припустити наявність й активної складової, увиразнення й інтернального локус-контролю в змісті уявлень про успішну людину.

Зазначимо, що загалом відповіді молоді продемонстрували таку картину: успіх для них – насамперед сім'я (29 %), бути здоровим (20 %), кар'єра (20 %), популярність (9 %), гармонія з собою та оточенням, гарна робота й фінансова успішність (6 %). Завданнями на найближчі п'ять років для 18-річних є самореалізація (29 %), спорт (17 %), успішне навчання (14 %), стати щасливим (11 %).

Отже, зміст виявлених нами соціальних уявлень про успішну людину у студентської молоді продемонстрував їхній певний дихотомічний, навіть конфліктний характер. Тому результати психологічних досліджень, навіть наукового рівня, актуалізують проблему їхнього відповідального пояснення й використання (на різних рівнях). Дуже важливо зважати саме на цей енігматичний момент у дослідженнях: непізнаність, непізнаваність чи засекреченість як характеристики інформації, або її надмірна плинність. Когніція й вербалізація (у цьому разі щодо уявлень про успішну людину) мають місце і вони виразні за характером, але zarazом спостерігаємо саме оцю загадковість, яку й допомагає зрозуміти інтуїтивність, творчий підхід, обізнаність дослідника й звичайно різні математико-статистичні методи.